

Anmälan mot Överförmyndarnämnden i Gotlands kommun angående handläggningen av en begäran om utlämnande av handlingar m.m.

Anmälan m.m.

Gotlands tingsrätt beslutade den 28 oktober 2005 att anordna godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken (FB) för AA. Godmanskapet avsåg att bereda AA hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom och sörja för sin person. Till god man förordnades BB.

I en anmälan, som kom in till JO den 26 maj 2009, framförde CC klagomål mot Överförmyndarnämnden i Gotlands kommun. Klagomålen avsåg bl.a. handläggningen av en begäran om handlingsutlämnande. CC anförde i denna del i huvudsak följande. Den 19 november 2007 begärde hon i egenskap av ombud för AA, att få ta del av samtliga handlingar i AA:s akt. Den 6 december 2007 fick hon del av vissa handlingar i akten. Den 11 december 2007 begärde hon att även få ta del av resterande handlingar. Hennes begäran därom har inte besvarats.

CC anförde därutöver bl.a. följande. Tidigare överförmyndaren DD lovade vid ett möte den 12 september 2007 att den gode mannen BB skulle få ”någon vid sin sida” som kunde intyga att hon fullgjorde sin redovisningsskyldighet, men först i beslut den 18 respektive den 19 december 2007 förordnade nämnden en ytterligare en god man för AA.

CC framförde även klagomål mot bl.a. nämndens agerande i samband med en fastighetsförsäljning.

CC bifogade ett flertal handlingar till sin anmälan.

Utredning

Överförmyndarnämndens akt avseende AA begärdes in och granskades. Ärendet remitterades därefter till överförmyndarnämnden för yttrande i fråga om vad CC anført bl.a. om utlämnande av handlingar och förordnande av ytterligare en god man. Yttrandet skulle även avse frågan om diarieföring av inkommande och upprättade handlingar.

Nämndens vice ordförande, EE, anförde i remissvar som inkom den 26 oktober 2009 bl.a. följande.

God man BB förordnades som god man för AA av Gotlands tingsrätt 2005-10-28. Relationen mellan god man och huvudman fungerade utmärkt. Hur fastighetsförsäljning skulle gå till fanns nedskrivet sedan tidigare av AA. När försäljningen ägde rum undertecknade AA själv kontraktet, inte god man, varför överförmyndaren inte har godkänt någon försäljning. Efter fastighetsförsäljning och auktion av diverse lösöre började ryktena gå på bygden att AA blivit lurad.

I samband med ett tjänsteärende i Klintehamn den 19 april 2007, besökte handläggaren DD AA ---. Anledningen var att AA:s goda vänner signalerat att AA inte litade på god man och att hon inte fick någon information om sin ekonomi. Talade om för AA att hon gärna får byta god man om hon vill. AA sa att hon är så nöjd med Gunnel, den enda jag litar på. Frågade om hon ville ha kopior på det som ligger i hennes akt hos oss, årsredovisning osv. Nej, sa AA, vad skall jag med det till.

Den 12 september 2007 samlades AA:s två goda vänner FF och CC, god man BB, ordförande GG och DD till ett möte ---. Syftet med mötet var att försöka reda ut de oklarheter som fanns. God man har förklarat för AA flera gånger hur hennes ekonomi ser ut. FF säger att AA inte vet något om sin ekonomi, ord mot ord. AA var dement men hade sina klara stunder emellanåt. Under mötet kom vi fram till att god man kanske skulle ha någon utifrån med sig när hon förklarar för AA. Detta för att nästa gång AA säger att hon inte vet något skulle man kunna ta kontakt med den som närvarat vid informationen.

Beslutet att förordna en extra god man var förhastat, mycket beroende på den alltmer infekterade omgivningen kring AA. Vi borde i stället ha gjort ett tillfälligt byte vad beträffar bevaka AA:s rätt. Enligt Gotlands tingsrätts tjänsteanteckning 2008-04-18 diskuteras om AA är i behov av förvaltarskap då hon påverkas av utomstående personer. Handläggaren DD meddelar per telefon 2008-04-21 till Gotlands tingsrätt att AA nu får vara ifred och att förvaltarskap inte är aktuellt. Gotlands tingsrätt avvisade överförmyndarnämndens anhållan om god man enligt protokoll 2008-06-24.

CC:s krav på att få ut handlingar efter samtal med GG sändes till hennes sommaradress på Gotland. När hon kontaktade DD gjordes nya kopior som sändes till hennes fastlandsadress. Trots CC:s påstående att hon inte fått de handlingar hon begärt hänvisar hon i ett brev till överförmyndarnämnden att när det gäller fastighetsförsäljningen kan hon, efter genomgång av handlingarna konstatera följande. Enligt avtal den 4 april 2005 skall fastigheten överlätas för en köpeskilling motsvarande taxeringsvärdet jämte 25 %. Hon hänvisar även till läkarintyget som visade ”klara tecken på en begynnande demens”.

Då det gäller inkommande handlingar är en del av CC:s bilagor lösryckta från hophäftade handlingar. Överförmyndarnämnden är medveten om att fem handlingar har fel diarienummer. Anledningen är att det har kopierats många handlingar fram och tillbaka, vilket naturligtvis inte är någon ursäkt.

AA avled i mars 2009 men har fortfarande inte kunnat gravsättas på grund av att dom ”goda vännerna” varit behjälpliga med ett nytt testamente.

GG meddelar DD den 5 december 2007 per telefon att han har haft kontakt med CC. Hon har lovat att när AA avlider kommer hon att ställa till det. Anmälan till länsstyrelsen, JO med flera. Hon har även begärt in material från JO som rör DD.

CC yttrade sig över remissvaret.

Bedömning

JO:s granskning

Inledningsvis vill jag framhålla följande. CC:s klagomål avser delvis händelser som ligger mer än två år tillbaka i tiden. JO bör emellertid enligt de regler som gäller för JO:s verksamhet inte utreda händelser eller förhållanden som ligger mer än två år tillbaka i tiden om det inte finns särskilda skäl för det. Jag anser inte att det finns sådana skäl i detta fall. Jag kommer därför inte att uttala mig om de förhållanden som CC anmärkt på som ligger mer än två år tillbaka i tiden.

Förordnandet av ytterligare en god man

Enligt 11 kap. 4 och 7 §§ FB prövas ansökningar om anordnande av godmanskap och förvaltarskap av rätten.

När omständigheterna motiverar det kan enligt 11 kap. 13 § FB flera gode män eller förvaltare förordnas för den enskilde. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att om frågan uppkommer i samband med att rätten anordnar ett godmanskap eller förvaltarskap, är det rätten som tar ställning till hur många gode män eller förvaltare som ska förordnas. Om frågan uppkommer senare, är överförmyndaren ensam behörig att ta ställning i saken (se prop. 1993/94:251 s. 200). – Enligt 19 kap. 2 § första stycket FB ska vad som är föreskrivet om överförmyndare även gälla överförmyndarnämnd. (Gotlands kommun har sedan den 1 januari 2007 en överförmyndarnämnd).

Som nämnts inledningsvis beslutade Gotlands tingsrätt i oktober 2005 att anordna godmanskap för AA samt förordnade BB som god man för AA. I december 2007 förordnade nämnden interimistiskt även HH som god man för AA. Den 19 december 2007 ansökte nämnden om att Gotlands tingsrätt skulle förordna ytterligare en god man för AA och anförde bl.a. att nämnden i avvaktan på tingsrättens slutliga beslut hade fattat ett interimistiskt beslut i saken. I beslut den 24 juni 2008 avvisade Gotlands tingsrätt nämndens ansökan om förordnande av ytterligare en god man.

Om en person, som i förevarande fall, har en god man men omständigheterna motiverar att fler gode män förordnas, är överförmyndaren ensam behörig att ta ställning i saken. Jag har således inga formella invändningar mot nämndens åtgärd att interimistiskt förordna ytterligare en god man. Det saknades dock anledning för nämnden att hos tingsrätten ansöka om att det skulle förordnas en god man för AA. I stället ankom det på nämnden att efter det interimistiska beslutet också fatta ett slutligt beslut i saken. Så gjordes emellertid inte i förevarande fall. Handläggningen tyder enligt min uppfattning på bristande kunskaper om föräldrabalkens regler om handläggningen av ärenden om god man. Därutöver kan noteras att nämndens beslut inte var försett med någon underrättelse om hur beslutet kunde överklagas (jfr 21 § förvaltningslagen, 1986:623). Nämnden förtjänar kritik.

Utlämnande av handlingar

Enligt 2 kap. 12 tryckfrihetsförordningen, TF, ska en allmän handling som får lämnas ut – som alltså inte omfattas av någon sekretessbestämmelse – på begäran ”genast eller så snart det är möjligt” på stället utan avgift tillhandahållas den som

önskar ta del av handlingen. Av 2 kap. 13 § TF framgår att den som önskar ta del av en allmän handling också har rätt att mot fastställd avgift få en kopia av handlingen till den delen den får lämnas ut. En sådan begäran ska behandlas skyndsamt.

JO har vid flertalet tillfällen uttalat att besked i en fråga som rör utlämnade av allmänna handlingar bör lämnas samma dag som framställningen gjorts. Någon eller några dagars fördröjning kan dock godtas om en sådan fördröjning är nödvändig för att myndigheten ska kunna ta ställning till om den efterfrågade handlingen är allmän och offentlig. Härtill kommer att ett visst dröjsmål är ofrånkomligt om framställningen avser eller fodrar genomgång av ett omfattande material.

Överförmyndarnämnden har i sitt remissvar till JO anfört att nämnden skickade kopior av begärda handlingar, först till CC:s adress på Gotland och därefter till hennes adress på fastlandet. Av akten framgår att handlingar skickades till fastlandsadressen den 5 december 2007, men det är oklart när handlingarna skickades till CC:s adress på Gotland. Jag kan därför inte uttala mig om huruvida överförmyndarnämnden handlade CC:s först framställa begäran om handlingsutlämnande med erforderlig skyndsamhet. Jag har inte heller underlag för att uttala mig om huruvida det var korrekt av nämnden att skicka handlingarna till adressen på Gotland eller om CC redan vid detta tillfälle fick kopior av samtliga handlingar i akten.

Av akten framgår dock att CC i en handling som inkom till nämnden 11 december 2007 gav uttryck för att nämnden enligt hennes uppfattning inte hade skickat henne kopior av samtliga de handlingar som hon hade begärt att få del av. CC preciserade därför vilka handlingar som hon önskade få skickade till sig. I en skrivelse som inkom till nämnden den 1 februari 2008 påminde hon därefter om sin begäran om handlingsutlämnande. Såvitt framgår av överförmyndarnämndens akt vidtogs inte någon åtgärd med anledning av CC:s förfrågan i denna del.

Överförmyndarnämnden har i sitt remissvar till JO lyft fram omständigheter som enligt nämndens uppfattning talar för att CC har fått ta del av begärda handlingar. Den omständigheten att en enskild enligt myndighetens uppfattning redan kan ha fått del av begärda handlingar utgör emellertid inte något godtagbart skäl för att underlåta att behandla en ny framställan om att åter få ta del av handlingarna. Det som nämnden anfört i denna del är därför inte relevant. Överförmyndarnämnden förtjänar allvarlig kritik.

Diarieföring

Enligt huvudregeln i 5 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska allmänna handlingar registreras så snart de har kommit in eller upprättats hos en myndighet. Av 5 kap. 2 § följer att det av registret som huvudregel ska framgå datum då handlingen kom in eller upprättades, diarienummer eller annan beteckning handlingen fått vid registreringen, i förekommande fall uppgifter om handlingens avsändare eller mottagare, och i korthet vad handlingen rör. I fråga om allmänna handlingar för vilka sekretess inte gäller får dock registrering underlåtas

om handlingarna hålls så ordnade att det utan svårighet kan fastställas om en handling har kommit in eller upprättats. Det kan dock inte godtas att allmänna handlingar av ett visst slag ömsom registreras, ömsom enbart hålls ordnade på visst sätt (jfr JO 1995/96 s. 485). – En korrekt utförd registrering medför att det är möjligt att med tillgång till endast dagboksbladet fastställa vilka handlingar som kommit in och upprättats i ärendet.

Vid genomgång av akten i AA:s ärende har jag noterat att vissa handlingar inte har registrerats på dagboksbladet. Vidare har handlingarna endast i undantagsfall försetts med ärendenummer på själva handlingen. Det är inte möjligt att via diarienummer eller annan beteckning härleda handlingarna till dagboksregistret.

Skyldigheten att registrera allmänna handlingar har tillkommit för att säkerställa rätten till insyn. För att detta syfte ska tillgodoses måste diariet vara utformat så att det är möjligt även för enskilda att via registret få en korrekt uppfattning om vilka handlingar som finns i akten. Det är inte möjligt i förevarande fall. Underlåtenhet att diarieföra samtliga handlingar medför att det inte går att avgöra om alla handlingar finns bevarade i akten. Dessa brister är av den arten att nämnden förtjänar kritik.

Vad CC anfört i övrigt föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.